

Kultur- og kirkedepartementet
Postboks 8030 Dep
0030 OSLO

Oslo, 05.06.08

Høring av rapport om tradisjonelt håndverk.

Rapporten til Åse Vigdis Festervoll setter fokus på mange problemer for de små håndverksfagene. Vi ønsker å se problematikken i flere trinn fra grunnskolen, videregående skole, fagopplæring og til etter- og videreutdanning.

Vi har observert at ivaretagelse av og viljen til å beholde disse fagene er synkende i samfunnet vårt. Dette kan skyldes bransjeforeninger som ikke er aktive eller mangler midler for å gjøre noe, eller myndigheter som ikke setter i gang økonomiske tiltak.

Rapporten har en rekke anbefalinger og det er vår oppfatning at alle anbefalingene bør tas til følge. Det haster å sette i gang tiltak som kan føre til at de siste tradisjonsbærerne innen kulturhåndverkene ikke forsvinner før deres kunnskaper er videreformidlet til nye håndverkere.

Definisjon av kulturhåndverk

Det defineres ikke hvilke håndverk eller deler av håndverk som skal omfattes av begrepet Kulturhåndverk. Vi vil understreke det som rapporten peker på; at kulturhåndverk er mer enn små og verneverdige fag. Det dreier seg også i stor grad om kompetanse i utøvelse av tradisjonelle håndverksteknikker og metoder innenfor både små og store fag.

Denne kompetansen er viktig for å ivareta og vedlikeholde kulturarven på en måte som bevarer dens autenticitet og historiske verdi. Håndverksutøvelsen er i også i seg selv en del av vår kulturarv og som sådan viktig å ta vare på og videreføre som levende kultur. Mye av denne kompetansen er i ferd med å forsvinne fordi moderne fagutøvelse i liten grad etterspør disse sidene av fagkunnskapen.

En rekke små fag som nevnes i rapportens vedlegg 3 vil være selvsagte innenfor definisjonen av kulturhåndverk, men det vil også være en rekke andre fag eller områder innen større fag som er viktige å få med i kulturhåndverkergruppen. Vi tenker oss at en sentral instans som Norsk Håndverksutvikling samler inn og vurderer hvilke fag/fagområder som bør innlemmes, i samarbeid med de faglige rådene som har ansvar for faget i strukturen. Det må være en forutsetning at de faglige organisasjonene og deres utøvere også vil bli delaktige i denne vurderingen.

Anerkjennelse og synliggjøring - næring

Mange av kulturhåndverkerne driver håndverket som næring og vil derfor understreke viktigheten av de tiltakene som gjør næringsutøvelsen lettere og mer etterspurt. Utfordringen for disse håndverkene er at det må være lønnsomt å leve av faget sitt. Flere eldre håndverksfag er i ferd med å bli servicefag. Bedriftene importerer artiklene som de selger, mens håndverket består i å drive med reparasjon og service på utenlandsproduserte artikler.

- I noen fag må det vurderes stipend for å etablere bedrifter, slik at bransjen får en tilvekst. Innovasjon Norge bidrar på dette feltet, men kunne kanskje ha enda mer midler til etablering og drifting av nye bedrifter.
- Det bør opprettes et verdiskapningsprogram i regi av Innovasjon Norge. Lederutviklingsutdanning bør være sentralt i disse spørsmål.

Offentlige oppdrag

Rådet peker på viktigheten av at det offentlige gjennom anbudsinvitasjoner og utlysning av oppdrag i langt større grad enn i dag må fokusere på kvaliteten av arbeidet som skal leveres fremfor pris og leveringstid. Dersom det offentlige blir mer bevisste på å bruke kulturhåndverkerne i sine oppdrag vil det være et viktig ledd i arbeidet for å synliggjøre og anerkjenne håndverkerne og i tillegg bedre mulighetene for å leve av en slik håndverksnæring.

Utdanning

Rapporten foreslår en rekke tiltak for å bedre opplærings- og utdanningsmulighetene innefor kulturhåndverkene. For alle håndverksfag, men spesielt for kulturhåndverkene hvor rekrutteringen av lærlinger er lav, er voksne lærlinger viktige. Et viktig og sentralt punkt i rapporten er derfor forslaget om å sidestille voksenlærlinger og rettighets elever med hensyn både til opplæringstilbud og finansiering. Dette bør komme raskt i gang.

Rådet mener at det bør ses på endringene som har skjedd på grunnskolen hvor faget kunst og håndverk er blitt svekket. Vi må få igjen verkstedene hvor håndverkskunnskaper kan læres inn. Det er ikke mulig å lære praktisk arbeid gjennom bilder, video og oppslagsverk. Praktiske oppgaver og øvelser må inn igjen på grunnskolenivå for at elevene skal få et forhold til håndverket. Med noe kunnskap om å utføre et håndverk vil flere søke seg mot fagene og grunnlaget for å lykkes blir betydelig større. Lærlingeordningen må styrkes betraktelig for å stimulere de unge til å søke. Det samme gjelder for opplysningsarbeidet, både mot ungdommen og mot potensielle lærebedrifter.

Læretidens lengde

Kunnskapsløftet flytter i større grad enn tidligere ansvaret for fagopplæringen fra skolene og over på bedriftene. Med fortsatt to års læretid i bedrift blir konsekvensene at opplæringen nå i større grad må rette fokus mot den kompetansen som er nødvendig for moderne yrkesutøvelse innenfor fagene. Det er derfor behov for å se på nye muligheter for å videreutvikle fagene i Norge.

Prosjekt til fordypning

Kunnskapsløftet har innført "Prosjekt til fordypning" som et nytt element i opplæringen mens elevene går på skolen. Det er intensjonen at fordypningen i

stor utstrekning skal foregå ute i bedrift fordi skolene ikke forutsettes å kunne gi opplæring i alle lærefag. Bedriftene forutsettes å yte denne opplæringen som i tid dreier seg om 20% av skoletiden første året og 30% andre året, uten økonomisk tilskudd. For de store lærefagene med sterke organisasjoner og god økonomi vil dette muligens ikke skape de store problemer.

For små fag og spesielt kulturhåndverkene, som allerede har vansker med å ta imot lærlinger med tilskudd, vil det være helt uaktuelt å ta imot elever i prosjekt til fordypning uten at det følger med et økonomisk tilskudd. Dette vil ytterligere bidra til å usynliggjøre kulturhåndverkene og lede lærlingene i retning andre fag. Det bør derfor allerede i neste års statsbudsjett legges inn tilskuddsmidler til prosjekt til fordypning innenfor små og verneverdige fag. Når kulturhåndverkene er definert må alle kulturhåndverkene komme inn under tilskuddsordningen.

Lærlinger – opplæringskontorer og -ringer

Kulturringen i Akershus har i en årrekke drevet lærlingformidling med øket lærlingstøtte fra fylkeskommunen til kulturhåndverkere. Dette har etter vår og rapportens oppfatning fungert godt. Det bidrar både til at flere kulturhåndverkere blir utdannet og skaper et regionalt senter med stor kunnskap om kulturhåndverket i regionen og bidrar til nettverksbygging mellom håndverksbedrifter.

Vi støtter rapportens forslag om at det bør opprettes opplæringskontorer med en god grunnfinansiering i alle fylker for kulturhåndverkene.

For å drive med opplæring må bedriften ha økonomisk bærekraft. Derfor må opplæringen i større grad være finansiert av det offentlige.

Utfordringer og anbefalinger når det gjelder samordning og struktur

Det bør opprettes to enheter som kan ta et nasjonalt ansvar. Vi tenker oss at Norsk Handverksutvikling fortsetter å ta vare på etter- og videreutdanning, med nye og utvidede stipendiatorordninger.

I tillegg bør det opprettes et nasjonalt sekretariat som kan være koordinator for fagopplæringen, dette bør springe ut i fra de to opplæringskontorene som driver med dette i dag, og partene i arbeidslivet. Disse aktørene har kontakt med elevene, senere lærlingene og bedriftene. Nær kontakt med næringslivet og fagmiljøene er avgjørende for at et slikt sekretariat skal kunne fungere for brukerne. De to enhetene må fullfinansieres av staten.

I tillegg må det jobbes med å få etablert flere aktører/opplæringskontorer som kan være til hjelp for bedriftene og lærlingene i fagopplæringsperioden. Disse kan også drive med opplysningsarbeid ute i skoler og bedrifter. Disse må også finansieres enten pr. lærling eller være fullfinansiert av staten. Vi ser for oss at NHU og et nytt sekretariat også vil jobbe maksimalt for å få til et nordisk samarbeid.

Hvilke områder har behov for strakstiltak for å unngå tap av kompetanse

Det bør settes ned et prosjekt som kan kartlegge hvilke håndverk og teknikker som er i ferd med å gå tapt. Prosjektet må få tid til å intervjuere håndverkere og foreninger for å se på mulighetene for å ivareta fagets kompetanse.

Hvordan fungerer eksisterende bevilgninger til feltet

Ut fra dagens erfaring er de eksisterende bevilgningene for små. Disse må økes for å stimulere utøvere til å ta utdanning, og for å gi dem som er utdannet mulighet til å gi opplæring.

Forslag til tiltak for å videreutvikle samarbeid mellom aktørene

Det er i dag mange aktører og bransjeforeninger som er opptatt av spørsmål om videreføring av fag og teknikker. Alle aktører må samarbeide om framtidig samkjøring og utdanning. Sekretariatene bør styres av aktørene og partene i arbeidslivet.

Vi mener at behovet for tiltak for å redde kulturhåndverkene er stort. Rapporten er forbilledlig i sine vurderinger og anbefalinger selv om det er mange momenter som ikke har kunnet komme med innenfor de knappe rammene som har vært satt. Det er derfor svært viktig at rapportens anbefalinger fører til konkrete tiltak og at den ikke ender sitt liv i en skuff blant andre gode, men ikke realiserte prosjekter.

Med hilsen
Faglig råd for design og håndverk

Morten Ø. Klemp
Leder